

Contestació

Senyors acadèmics: M'ha honorat i plagut, ~~z~~ ensems, l'encàrrec, que he rebut de vosaltres, ~~per~~ ^{de} a respondre al discurs d'ingrés a l'Acadèmia del Professor Dr. Josep M^a. Font i Rius, actual ~~de~~ gè de la Facultat de Dret de la Universitat barcelonina, i expressar-li la vostra joia ^{de} ~~per~~ tenir-lo entre nosaltres. Honorat, de bon antuvi, per la vàlua científica del ^{que} us dignàreu ^a ~~n~~ elegir per compartir amb vosaltres el pes dels treballs que desenvolupau entorn de les antiguitats de Catalunya; com plagut, sincerament, pels nombrosos vincles que m'hi relacionen des de les aules que gairebé freqüentàrem simultàniament durant la nostra joventut. Per la fama de la ciència del nou acadèmic, pel dring humaníssim que es desprèn de la seva persona, us felicito i em felicito de l'elecció que féreu, ben segur que cap altra ^{no} ~~n~~ podrà representar millor en els nostres rengles la veu de l'erudició i de l'amor en els estudis d'història del dret i de les institucions de Catalunya.

Ben ~~aprop~~ de trenta anys s'han escolat ^{d'ençà} ~~des de~~ que vaig conèixer ~~el~~ ⁱ ~~recipendari~~. Em seria ben difícil de precisar la data i el lloc. Potser ^{fou} ~~seria~~ la sala de lectura de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on ell començava les seves recerques sobre els orígens de les institucions municipals catalanes i jo ~~esta~~

~~va~~ acabant les meves sobre les transformacions experimentades pel municipi barceloní en temps del Rei Catòlic. Potser ~~seria~~ ^{fou} el seminari d'Història de la Facultat de Filosofia i Lletres, on ~~estava~~ s'esplaiant ~~se~~ la magnífica creació del professor Dr. Antonio de la Torre, un dels antics membres d'aquesta Corporació, ~~el~~ qual ningú no oblida, i menys que cap altre el qui ara us parla. Ben mirat, tant ~~se~~ val, perquè en aquells anys d'il·lusió i d'optimisme, Seminari de la Universitat i Arxiu de la Corona d'Aragó formaven un sol tot per a aquells que cercàvem ~~de~~lerosament les daus vives i vivificants del nostre passat, i com a bons aprenents restàvem entusiasmats per la més menuda descoberta, que ens semblava ~~talment~~ com si fos capaç de fer trontollar el món de les vivències espirituals de la nostra gent. Dies ben ~~au-~~ ~~grats~~, on encara no havíem fet el tast de l'amaror de tota ciència viscuda autènticament.

Una diferència de cinc anys feia que Font i Rius pertanyés, de fet, a una promoció universitària distinta de la meva. A aquesta petitíssima barrera -que en la joventut acadèmica és ^{de} a vegades ^{una} insalvable frontera de coneixences-, s'hi sumava el fet que ell procedís d'una altra Facultat, la de Dret, que tothom en la nostra menystenia, arbitràriament, com a redós d'estudiants tan agradables de toc com de vida i llibres fàcils. Però ~~el~~ Font i Rius era, malgrat la seva diguem-ne sospitosa procedència, un dels nostres. Ho reconeixíem

en la seva devoció ~~tot~~ a l'estudi, en el seu inegotable ~~de~~ d'eler de ciència, en la seva intuïció dels fets històrics, en el seu respecte pels mateixos mestres que nosaltres veneràvem. I així l'estudiant de la carrera de Dret ~~de~~ns introduí en el nostre propi cenacle, i no ~~a~~ ^{d'}esquitllentès, sinó amb l'^humil seguretat del qui és conscient que ha d'ésser ben rebut perquè es troba a casa seva.

Es ben possible de situar entre 1934 i 1936 el moment ^{màxim} ~~maj~~or de la nostra proximitat universitària, quan Font i Rius, entre els seus dinou i vint-i-un anys, seguí els cursos de medievalística que donava el Dr. La Torre a la Universitat i a l'Arxiu. Tothom el considerava una gran esperança de la nostra ciència, i ningú no dubtava ja aleshores que tal esperança ~~es~~ esdevindria una realitat florida. Les recerques que havia iniciat eren ben difícils, i jo no m'estava d'admirar-lo, perquè sempre he considerat ~~els~~ historiadors que s'ocupen d'alguns dels aspectes de l'Alta Edat Mitjana, com els veritables ^opur-sangs de la nostra ciència. Esclaus de pocs documents, ^{de} vegades d'un sol document, ^{l'}han de dominar ~~no~~ i ~~convertir-se'n~~ ^{esdevenir-ne} en mestres a força de ciència i de paciència. Tothom pesava ja aleshores les excel.lents condicions de l'actual recipendari per a la comesa que es proposava de realitzar. No les hi envejàvem pas! Perquè el seu esguard no apuntava ^{tan sols} ~~nomes~~ a fer història, sinó història de les institucions, i nosaltres, que consideràvem, erròniament,

que allò era la darrera paraula del saber històric, fremiem de pensar ~~amb~~ ^{en} les extraordinàries dificultats que se li presentarien.

Aquestes dificultats existien, evidentment. És hora, em sembla, de recordar el nom d'un mestre que les feu planeres ~~-tant~~ ^{tan} ~~com~~ ^{com} que poden ésser ~~les~~ ^{unes} tasca d'un recercador emmig de la selva verge de la documentació inèdita. Em refereixo, com penseu, a la figura del Prof. Dr. Luis G. de [?] Valdeavellano, avui a la Universitat de Madrid. Valdeavellano fou per a Font i Rius ^{el} el guia ferm i amatent alhora. Em dol de no poder esclarir ací quina fou la mena de mestratge que exercí prop dels seus alumnes directes, i en particular de Font i Rius. La puc intuir i fins la puc qualificar atesos els seus excel.lents resultats. Però la dissort del temps ha volgut que la meva òrbita acadèmica i humana no encaixés amb la del ~~p~~ professor Valdeavellano. I us asseguro que, a mesura que passa el temps, me'n planyo cada vegada més. És un deure meu, i de tota la ciència universitària catalana, reconèixer que Valdeavellano no ha passat gratuïtament per la càtedra d'Història del Dret de la nostra Universitat. El sol fet que hi hagi deixat un hereu tan qualificat com el seu deixeble i successor n'és el millor testimoni. Però altres proves podrien fornir-se del bon record que l'actual professor de Madrid ha llegat entre els conreadors de la histò-

ria del nostre dret i de les nostres institucions.

Font i Rius surt, doncs, d'aquesta singular hora universitària que visqué el nostre país durant els anys trenta. D'esculls, n'hi havien els que volguéssiu; però també hi florien les il·lusions sense límit, l'esperança d'una nova ciència que aplanés els obstacles, el desig de fer una Universitat millor encara. Quan hom s'esplaia contemplant l'obra erudita i la tasca acadèmica de Font i Rius, ~~hom~~ hi reconeix totseguit el tret d'aquella nostra generació, talment ~~com~~ aquelles pinzellades que permeten de destriar sense cap mena de dubte una escola pictòrica. Hi ha voluntat de veure-hi en gran, desplegament continuat de treball, perfecta preparació metodològica, independència total de prejudicis davant els resultats de la recerca científica. En veritat puc dir-vos que érem una generació ingènua, i que aquesta ingenuïtat ha constituït el nostre calvari i ben segur constituirà el nostre triomf.

El professor Font i Rius ha treballat esperonat pel disegni de donar-nos la visió del naixement de la segona Catalunya: la Catalunya dels pobles i de les ciutats governades per municipis enfranquits, deixondint-se en el si de la primera Catalunya, la Catalunya feudal. ¡Quin gran tema de recerca per a un historiador del nostre temps! ¡I quin gran tema de lectura per a tot home d'esperit d'aquesta terra! És per això que no hem perdut mai la petja de les

publicacions, les importants publicacions, del nou acadèmic. Les quals, ^{de} a vegades, han estat interrompudes per les necessitats, dissortadament inevitables, de la carrera oficial d'honors. Les oposicions, guanyades d'entrada en 1944, i els trasllats inevitables fins a arribar a la càtedra de Barcelona. De La Laguna a Múrcia, després a València i finalment a la seva pàtria nadiua. Quant ^t de temps perdut en l'objectiu, i després, quan hom hi arriba, el compliment del deure i l'acceptació de càrrecs merescuts i àdhuc vitals per al bon funcionament de la vida universitària; entre altres, el Deganat de la Facultat de Dret, estrenant de trinca un nou edifici en moments crucials de pujada de la saó en la nostra joventut acadèmica. Genial cop de teatre on el científic es transforma en admirable organitzador i en benvolgut conseller dels alumnes posats sota la seva custòdia.

Però ^a nosaltres, que admirem i aplaudim la comesa universitària de Font i Rius, ens dol que li prengui les hores que ha de dedicar als seus estudis. Perquè voldríem que ens completés ben aviat les planes que dedicà als inicis de l'organització municipal de la nostra terra en el seu admirable llibre Orígenes del règimen municipal en Catalunya, aparegut en 1946; perquè desitjaríem que ens expliqués els problemes humans i jurídics de

la repoblació dels Països Catalans, seguint els seus excel.lents estudis sobre la reconquesta de la zona de Lleida (1949) i la comarca de Tortosa (1954) i la repoblació de les terres de València i Múrcia (1951); perquè ens delim perquè acabi el seu projecte de publicació de les cartes de població de Catalunya, del qual hem ja assaborit peces tan delicades com les referents a Ager (1950), l'Alt Bergadà (1954) i Tàrraga (1953). Si tota aquesta filera de preuats estudis ha portat ~~el~~ l'historiador del nostre Dret cap a ocupar un lloc en aquesta Acadèmia, ¿serà molt ~~de~~ demanar-li que l'honorí publicant sota l'empar^a del seu nom l'obra que dèxifri definitivament els problemes de la segona onada vital de Catalunya, la que des del Pirineu a Montserrat preparà, calladament, l'expansió demogràfica i colonitzadora cap a la Catalunya Nova, i més enllà del ~~de~~ ^{de} Senia i de la mar, cap a València, d'una banda, i les Illes, d'una altra?

~~So~~ i més quan, en el discurs que acabeu d'escoltar, el professor Font i Rius ens dona una visió magistral de la futura estructura d'aquest treball que ara li demanem. Magistral, des de molts angles, i, sobre tot, des del meu observatori d'historiador, en la tònica humana que hi batega. La ciència de la Història del Dret ha defugit darrerament ~~el~~ l'eixorc camí de la pura contemplació jurídica de les institucions, i ha anat ~~de~~ ^{els} vers els homes que les crearen i donaren vida per tal de millor comprendre'ls i comprendre-les. I és per aquesta causa que el seu

La forma Orinó no és al Fabra ni al Mall,
 però em sembla recordar-la com
 a forma viva i veec que les
 converses filològiques en parlen.
 Si el doctor Vicens preferís la
 forma Bo i mb i la conceix com
 a forma viva, veec que es pot admetre.

estudi i les conclusions que se'n desprenen tenen un to tan proper a nosaltres, fins a fer reviure el problema que plantegen en la nostra mateixa intimitat. Perquè, en definitiva, el fet que planteja el professor Font i Rius en el seu discurs és el de la naixença de l'estatut de llibertat humana, sorgint d'un règim de servatge social i d'omnipotència senyorial.

En aquest procés d'alliberament dels pobladors de la Catalunya Vella no totes les coses marxaren d'acord amb l'optimisme progressista amb què els autors de començaments de segle l'havien contemplat. Ben al contrari. El professor Font i Rius ^{en} senyala en les seves conclusions el retard de les terres de l'antiga Marca Hispànica en llur enfranquiment col·lectiu respecte a ^{d'}altres pobles de l'Occident europeu. Jo ^{hi} voldria ~~encara~~ afegir que aquesta situació s'accentuà més tard encara, a remolc de les pressions demogràfiques produïdes per l'expansió mediterrània i tot seguit per la Pesta Negra, provocant l'encarcament de l'estructura social de Catalunya en els darrers ~~segles~~ segles de la Baixa Edat Mitjana i inhabilitant-la per a ocupar el lloc que li corresponia a la testa dels regnes de la Confederació catalano-aragonesa.

No insistiré sobre aquest particular perquè vaig tenir l'honor d'ocupar-me'n extensament davant aquesta Acadèmia en el meu discurs de recepció, que versà sobre la crisi catalana del segle XV. Però, si em permeteu de retenir encara alguns minuts més la vostra atenció, la reclamaré perquè us fixeu en la

discordància que posa de manifest l'estudi del professor Font i Rius entre la Catalunya marítima i la Catalunya pirinenca en el mateix recinte de la Catalunya Vella. La història del nostre poble s'ha escrit seguint la cursa de la història de Barcelona o d'algunes altres ciutats i viles de la costa, menystenint el retrapaís, tan diferent en mentalitat i estructura social i econòmica. No s'ha observat fins ara la divergència entre l'evolució de la Catalunya litoral i la Catalunya muntanyenca, divergència que accentuà encara més el retard del procés històric català i preparà el país per a l'abisament del segle XV. Només des de fa uns quants decennis ens acostumem a pensar en aquest imperfecte mecanisme de la nostra vida passada, en aquest fre que constituí un des-torb i preparà el fracàs de la dinàmica catalana medieval. Però en aquestes condicions encara ens sembla més miraculós el paper que Catalunya exercí en la política i l'economia de la Mediterrània occidental des de mitjan segle XIII a mitjan segle XV, un miracle de la voluntat de poder d'alguns prínceps i d'uns quants burgesos de Barcelona, surant damunt les contradiccions internes d'una humil nació pirinenca.

Són aquestes contradiccions i la llarga cadena de sacrificis que ha calgut reblar per a remuntar-les les que han marcat l'estructura mental, especialment en el camp jurídic, de Catalunya. Mai no hem estat un poble de lleure fàcil, i

aquestes dificultats han trempat precisament la nostra resistència en els revolts ma~~l~~estrues i han preparat moments de redreçament intel.lectual i econòmic en els quals hem pogut dir alguna cosa al món. De les dificultats de la vida pirinenca dels segles XI i XII havien de néixer moltes realitzacions que encara avui honoren el nom dels catalans. I és en aquesta tasca de recollir les primeres manifestacions d'un esperit, traduïdes si voleu en prosa jurídica, que el professor Font i Rius us pot ensenyar moltíssim sobre les causes del nostre capteniment històric i fins i tot contemporani.

Treballar amb paciència i esperança, aquest és el tema, deia, de la nostra generació intel.lectual. Que en ella ~~ella~~ figuri en lloc destacat el professor Font i Rius, que l'Acadèmia l'honori i s'honori acceptant-lo en les seves rengles, és un signe inevitable del temps. En el seu redós acollidor, el nou acadèmic hi trobarà l'escalf per a prosseguir els seus estudis mentre tots nosaltres en rebrem nous estímuls per a dur a bon port la tasca que Déu ens ha encomanat en la terra.